

Contents

Editorial	5

THEME SECTION

<i>Effie Fokas</i> , Evolutions of Religious Pluralism in Europe	7
<i>Mihai Popa, Liviu Andreescu</i> , Legal protection of religious groups in the light of the ECtHR decision in the case of <i>Tothpal and Szabo v. Romania</i> (2019)	11
Cases of <i>Tothpal and Szabo v. Romania</i> and <i>Serif v. Greece</i>	25
Cases of <i>Genov v. Bulgaria</i> and <i>Hasan & Chaush v. Bulgaria</i> . Excerpts	49

STUDIES

<i>Elena Lazăr</i> , Slavery, servitude and forced labour in the ECHR system: concept and current evolution nowadays	57
<i>Gabriel Andreescu</i> , On an essay about Hungary, Transylvania and Trianon	69

DOCUMENTS

A critical moment in the history of the Council of Europe: stopping the suspension of the Russian Federation	85

ECtHR JURISPRUDENCE

<i>Liviu-Alexandru Viorel</i> , Jurisprudence of the European Court for Human Rights: March 2019 – June 2019	127
Abstracts	139
Scientific Council	141

Editorial

Numărul 2 al *Noii Reviste a Drepturilor Omului* pe 2019 introduce o secțiune tematică dedicată implicațiilor unei decizii cu miză a Curții Europene a Drepturilor Omului, hotărârea CEDO din 19 februarie 2019 în speța *Tothpal și Szabo împotriva României*. Astăzi, jurisprudența CEDO conturează principiul că noile grupuri religioase și liderii lor care au apărut în urma unei sciziuni dintr-o biserică recunoscută, sau al excomunicării ori caterisirii, nu au nevoie să obțină vreun statut juridic formal sau vreo recunoaștere a calității de preot pentru a participa la evenimente religioase de orice rit (reproducem ideea studiului „Protecția juridică a grupurilor religioase în lumina deciziei CEDO în speța *Tothpal și Szabo împotriva României* (2019)”). Pentru situația libertății religioase din România consecințele sunt importante, căci despărțirile unor comunități de credincioși și a îndrumătorilor lor spirituali de „ierarhiile locului” au devenit din ce în ce mai numeroase. Secțiunea tematică exprimă dorința de a face cunoscute principiile care eliberează pe credincioși de structuri ecleziastice autoritare, nu rareori lipsite de sensibilitate la doleanțele lor, ori chiar corupte.

La sfârșitul lunii iunie a.c., Consiliul Europei a traversat un moment delicat în istoria acestei prestigioase organizații. La 5 ani de la suspendarea Rusiei (urmare a ocupării Crimeii), Adunarea Parlamentară a fost chemată să se pronunțe asupra reintegrării ei. Era o inițiativă a Consiliului Europei, nu a Federației Ruse, iar pentru a pregăti revenirea, Adunarea Parlamentară a votat o rezoluție menită să deschidă calea depunerii scrisorilor de acreditare. Argumentele pro și contra privind o asemenea decizie sunt fiecare puternice. Federația Rusă încalcă sistematic drepturile omului, iar agresiunea în Crimeea și Estul Ucrainei a lovit în primul principiu al actului fondator al Consiliului Europei: „edificarea păcii, bazată pe justiție și cooperarea internațională”.

Pe de altă parte, suspendarea Rusiei urma să ducă, din motive formale imposibil de evitat, la excluderea ei. Miza situației a fost sintetizată de directoarea asociată a Diviziei pentru Europa și Asia Centrală a Human Rights Watch astfel: „Dacă Rusia ar fi exclusă din Consiliul Europei, aceasta ar fi o catastrofă pentru poporul rus [...] Mii de ruși ale căror drepturi sunt ignorate acasă fac apel la Curtea Europeană a Drepturilor Omului”. Reintegrarea Rusiei oferă șansa ca mașinăria Consiliului Europei să întărească autoritatea drepturilor omului în acest stat care altfel se îndreaptă vertiginos spre autoritarism.

Cântărirea a ceea ce se pierde și a ceea ce se câștigă prin compromisul între principii și dezideratele practice este indiscutabil dificilă. Ar fi de notat că dintr-un număr de 20 de membri ai Delegației României la Adunarea Parlamentară (zece membri plini și zece supleanți), la vot au participat doar doi parlamentari, ambii votând împotriva rezoluției. De altfel, delegații statelor din Est s-au opus aproape în totalitate acordării drepturilor depline de vot delegației ruse. În același timp, activiștii pentru drepturile omului din Federația Rusă și criticii președintelui Putin au salutat decizia de la Strasbourg.

Luările de poziție destinate opiniei publice din România, dintre care cele cu mai mare

șansă de a avea audiență au apărut în ziarul *Adevărul*, sunt radicale și par neinteresate de exercițiul fin al negocierii dintre speranțe și posibilități. În acest context, am apreciat că traducerea în limba română a documentelor relevante, publicată în Secțiunea a III-a a revistei, permite cititorilor interesați să judece sensul hotărârii de la Strasbourg într-o bună cunoștință de cauză.

Acest număr al *NRDO* a făcut loc și unei analize-reacție la articolul „Cele două Ungarii, Transilvania și Trianon-ul” publicat în luna martie a.c. de ziarul *Adevărul*. Autorul, Dan Dungaci, directorul Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române, fost secretar de stat la Ministerul de Externe, distins cu Premiul de Stat „Ordinul de Onoare”, cu acces în zonele cele mai înalte de decizie, a adresat instituțiilor de autoritate un apel „la luptă” împotriva activităților Ungariei în Transilvania și contra colaborării elitei politice maghiare din România cu cea de la Budapesta. Dungaci susține că statul român a acceptat într-un mod iresponsabil sporirea prezenței Ungariei în Transilvania care rimează „cu retorica și gesticulația delegației maghiare de la Conferința de pace de după Primul război mondial”. România ar trebui să ia măsuri ferme de oprire a acestei intruziuni, de interzicere a activităților ungare de infrastructură, cultură, sport, economie, de oprire a proiectului autostrăzii care leagă Transilvania de Ungaria și a trenului rapid care ar uni Clujul de Budapesta; de stăvilire a finanțării grădinițelor și a instituțiilor de învățământ maghiare.

Strategia propusă de autor pentru împiedicarea UDMR și implicit, a Budapestei (acuzate de intenții iredentiste), de a „controla” destinul comunității maghiare, constă în mobilizarea unor tineri maghiari, români sau de alte naționalități care să ocupe spațiul civic, cultural și politic maghiar. O altă soluție pentru scoaterea UDMR din scenă ar fi schimbarea pragului electoral, sau introducerea unui „bonus” pentru partidul câștigător. Astfel, formațiunea maghiară nu ar mai conta în negocierile pentru formarea majorității parlamentare. Punerea unor „linii roșii” privind prezența Ungariei în Transilvania și statutul politic al UDMR ar urma să fie realizată prin consensul tuturor partidelor și instanțelor de decizie românești – eventual luând ca model Acordul de la Snagov din 1995.

Transformarea acestui proiect de autor într-unul instituțional reprezintă un pericol greu de supraestimat pentru relațiile româno-maghiare și pentru democrația românească. A-l cunoaște, a-l înțelege, începe cu efortul teoretic de a-l deconstrui.

NRDO

*Effie FOKAS**

Direcții ale pluralismului religios în Europa

Cuvânt înainte

Îmi face o deosebită plăcere să deschid această secțiune a *Noii Reviste de Drepturile Omului* despre protecția juridică a grupurilor religioase în lumina jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO sau „Curtea”). Această inițiativă editorială reflectă, pe de o parte, importanța hotărârilor CEDO ca resurse în sfera drepturilor legate de libertatea religioasă. Pe de altă parte, inițiativa relevă și recunoașterea faptului că potențialul acestor resurse este insuficient valorificat. Acest fapt a fost relevat de cercetarea din cadrul proiectului „Direcții ale pluralismului religios în Europa: Examinarea mobilizării actorilor sociali în Europa în lumina jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la libertatea de religie” (GRASSROOTSMOBILISE)¹.

Cercetarea noastră a pornit de la premisa că, prin hotărârile lor, curțile de justiție nu produc doar „efecte directe” asupra cadrului legal, ci au și potențialul de a influența dinamica socială (de a produce „efecte indirecte” sau „radiante”²). Această influență se produce prin modelarea felului în care actorii sociali concep și discută despre propriile drepturi, precum și a manierei în care aceștia se mobilizează pentru a-și obține drepturile, atât prin intermediul instanțelor, cât și în afara lor. Scopul nostru a fost de a studia „efecte indirecte” ale jurisprudenței CEDO, având în vedere faptul că, în ultimii 25 de ani, Curtea a devenit treptat o instanță în care sunt analizate cele mai importante chestiuni legate de religie în Europa.

După cum remarca cercetătorul Michael McCann, cea mai mare parte a studiilor despre intersecția dintre dinamica juridică și mișcările sociale se concentrează asupra curților de justiție, „rămânând aproape de jurisprudența oficială și de acțiunile elitelor juridice și, în același timp, departe de activitățile mișcărilor de la firul ierbii (*grassroots*)”³. Drept urmare, cele mai multe studii ignoră modul în care „opiniile juridice pot schimba peisajul strategic astfel încât să îi încurajeze pe [...] cetățeni și pe funcționari sau pe decidenți să ocolească hotărârile curților, să le sfideze și chiar să inițieze contra-reforme pentru a le schimba”⁴. În sfera religiei, înțelegerea unor astfel de dinamici sociale legate de hotărârile curților de justiție și de opiniile juridice necesită o abordare de jos în sus, prin intermediul dialogului cu membrii comunităților religioase minoritare și majoritare, precum și cu membrii grupurilor seculariste, umaniste și atee, cu reprezentanții organizațiilor

* Cercetătoare la ELIAMEP (Senior Researcher)
Email: e.s.fokas@lse.ac.uk
Manuscris primit la 29 iunie 2019.

1 Finanțat de Consiliul European al Cercetării (ERC) (GA Nr. 338463; www.grassrootsmobilise.eu).
2 Marc Galanter, “The Radiating Effects of Courts.” în *Empirical Theories about Courts*, eds. Keith O. Boyum and Lynn M. Mather. New York: Longman, pp. 117–142, 1983.
3 Michael McCann, *Rights at Work: Pay Equity Reform and the Politics of Legal Mobilization*. Chicago: University of Chicago Press, p. 17, 2006.
4 Michael McCann, “Reform Litigation on Trial”, *Law and Social Inquiry*, 17(4), p. 733, 1992.